

# มาตรฐานการปฏิบัติงาน การดูแลเฝ้าระวัง คัดกรอง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด – 5 ปี

## ด้วยคู่มือ DSPM เขตสุขภาพที่ 8

### 1. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อให้เด็ก 0-5 ปี ได้รับการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย
- 2) เพื่อให้เด็กที่สงสัยพัฒนาการล่าช้า ได้รับการส่งต่อเพื่อแก้ปัญหาได้ทันเวลา
- 3) เพื่อให้ผู้ปกครองและผู้เลี้ยงดู/ผู้ดูแลเด็ก มีความรู้ความเข้าใจในการเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กตามช่วงวัย

### 2. ขอบเขตของงาน

การดูแลเฝ้าระวัง คัดกรอง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด – 5 ปี เขตสุขภาพที่ 8 คือ เด็กปฐมวัยอายุ 9, 18, 30, 42, 60 เดือน ได้รับตรวจคัดกรองพัฒนาการโดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อประเมินว่าเด็กมีพัฒนาการสมวัยหรือไม่ สำหรับพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และอสม. ใช้ในการเฝ้าระวังและส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย โดยใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM-Developmental Surveillance and Promotion Manual)


### 3. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

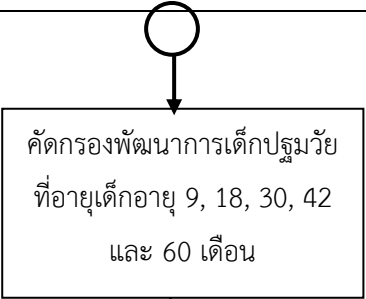
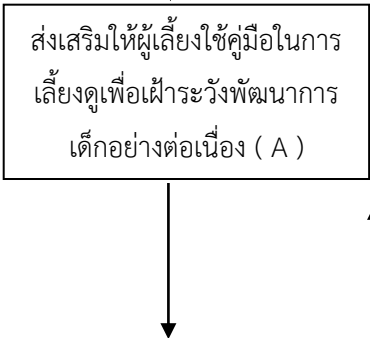
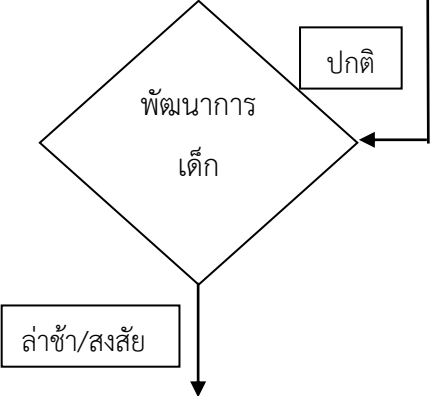
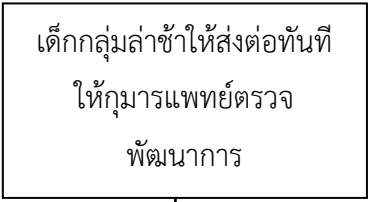
กลุ่มพัฒนาอนามัยแม่และเด็ก ศูนย์อนามัยที่ 8 อุตรธานี

### 4. เอกสารอ้างอิง

คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย กระทรวงสาธารณสุข ปี 2558

### 5. แผนภูมิการทำงาน

| ลำดับ | ผังกระบวนการ   | ระยะเวลา | มาตรฐาน<br>คุณภาพงาน   | ตัวชี้วัด | ผู้รับผิดชอบ                 |
|-------|--|----------|--|-----------|------------------------------|
| 1.    |  <pre>graph TD; A[เริ่มต้น] --&gt; B[คณะกรรมการอนามัยแม่และเด็กในระดับจังหวัด];</pre> | 14 วัน   | แต่งตั้ง<br>คณะกรรมการ<br>อนามัยแม่และ<br>เด็กในระดับ<br>จังหวัด |           | ศูนย์อนามัยที่ 8<br>อุตรธานี |

| ลำดับ | ผังกระบวนการ   | ระยะเวลา   | มาตรฐาน<br>คุณภาพงาน  | ตัวชี้วัด   | ผู้รับผิดชอบ  |
|-------|--|--|---|---|---|
| 2     |  <p>คัดกรองพัฒนาการเด็กปฐมวัย<br/>ที่อายุเด็กอายุ 9, 18, 30, 42<br/>และ 60 เดือน</p>                      | 30 วัน   | เด็กปฐมวัยอายุ 9, 18, 30, 42, 60 เดือน ได้รับตรวจคัดกรองพัฒนาการทุกคน                           | ร้อยละ 90 ของเด็กอายุ 0 - 5 ปี ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ | รพ.สต. รพช.<br>รพท. รพศ. ผู้ผ่านการอบรมการประเมินพัฒนาการเด็ก |
| 3     |  <p>ส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงใช้คู่มือในการ<br/>เลี้ยงดูเพื่อเฝ้าระวังพัฒนาการ<br/>เด็กอย่างต่อเนื่อง (A)</p> | เฝ้าระวัง<br>ต่อเนื่อง<br>อย่างน้อย<br>ทุก 1 เดือน | พ่อ แม่ ผู้ปกครองและอสม. ใช้คู่มือ DSPM ในการเฝ้าระวังและส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการสมวัย   |   | พ่อ แม่ ผู้ปกครองและอสม.                                      |
| 4     |  <p>พัฒนาการ<br/>เด็ก</p> <p>ปกติ</p> <p>ล่าช้า/สงสัย</p>   | 30 วัน   | เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุ ผลตรวจล่าช้าหรือมีความผิดปกติอย่างชัดเจน ส่งต่อทันที |   | รพ.สต. รพช.<br>รพท. รพศ.                                      |
| 5     |  <p>เด็กกลุ่มล่าช้าให้ส่งต่อทันที<br/>ให้กุมารแพทย์ตรวจ<br/>พัฒนาการ</p>                                | 7 วัน  | เด็กปฐมวัยที่มีผลตรวจพบล่าช้า ได้พบกุมารแพทย์อย่างรวดเร็ว                                       |   | กุมารแพทย์  |

| ลำดับ | ผังกระบวนการ | ระยะเวลา | มาตรฐาน<br>คุณภาพงาน   | ตัวชี้วัด  | ผู้รับผิดชอบ   |
|-------|--------------|----------|--|--|--|
| 6     |              | 30 วัน   | พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยภายใน 30 วันด้วยคู่มือ DSPM |  | พ่อ แม่ ผู้ปกครอง เด็ก                                     |
| 7     |              | 30 วัน   | เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข ติดตามเด็กกลับมาประเมินคัดกรองพัฒนาการ       | ร้อยละ 20 ของเด็กอายุ 0 - 5 ปี ได้รับการคัดกรองพัฒนาการพบสงสัยล่าช้า | รพ.สต. รพช. รพท. รพศ. ผู้ผ่านการอบรมการประเมินพัฒนาการเด็ก |
| 8     |              | 30 วัน   | เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุ ผลตรวจล่าช้าส่งต่อทันที |  | รพ.สต. รพช. รพท. รพศ. ผู้ผ่านการอบรมการประเมินพัฒนาการเด็ก |
| 9     |              | 30 วัน   | เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าได้รับการตรวจวินิจฉัยเพิ่มเติม        |  | รพ.สต. รพช. รพท. รพศ. ผู้ผ่านการอบรมการประเมินพัฒนาการเด็ก |

หมายเหตุ : เป็นการดูแลเฝ้าระวัง คัดกรอง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด - 5 ปี ด้วยคู่มือ DSPM ซึ่งขั้นตอนถัดไปจะเฝ้าระวังคัดกรอง และส่งเสริมพัฒนาการเด็กด้วยคู่มือ TEDA4I

## 6. รายละเอียดของขั้นตอนการปฏิบัติงาน

ขั้นตอนที่ 1 : ผู้อำนวยการเด็กปฐมวัย เขตสุขภาพที่ 8 กระตุ้นการขับเคลื่อนการดำเนินงานผ่านกลไก คณะกรรมการอนามัยแม่และเด็กระดับจังหวัด

ขั้นตอนที่ 2 : เด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน ได้รับการคัดกรองพัฒนาการที่อายุ 9, 18, 30, 42 และ 60 เดือน ณ ช่วงเวลาที่มีการคัดกรองโดยเป็นเด็กในพื้นที่ (Type1: มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ตัวอยู่จริงและ Type3 : ที่อาศัยอยู่ในเขต แต่ทะเบียน

ขั้นตอนที่ 3 : ส่งเสริมให้ผู้เลี้ยงดูเด็ก เช่น พ่อแม่/ผู้เลี้ยงดูเด็ก /อสม. ใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) หรือ คู่มือการประเมินและส่งเสริมพัฒนาการเด็กกลุ่มเสี่ยง (DAIM) ในการเลี้ยงดูเพื่อเฝ้าระวังพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 4 : เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการโดยใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) และผลการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุของเด็กในการประเมินพัฒนาการครั้งแรกผ่านไม่ครบ 5 ด้าน ทั้งเด็กที่ต้องแนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยภายใน 30 วัน (1B261) รวมกับเด็กที่สงสัยล่าช้าส่งต่อทันที (1B262 : เด็กที่พัฒนาการล่าช้า/ความผิดปกติอย่างชัดเจน)

ขั้นตอนที่ 5 : เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุของเด็ก ผลการตรวจมีพัฒนาการล่าช้าหรือมีความผิดปกติอย่างชัดเจน (1B262) ดำเนินการส่งต่อทันทีให้กุมารแพทย์

ขั้นตอนที่ 6 : เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุของเด็กในการประเมินพัฒนาการครั้งแรกผ่านไม่ครบ 5 ด้าน เฉพาะกลุ่มที่แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยภายใน 30 วัน (1B261) แล้วติดตามกลับมาประเมินคัดกรองพัฒนาการซ้ำ ครั้งที่ 2

ขั้นตอนที่ 7 : เด็กปฐมวัยอายุ 9, 18, 30, 42, 60 เดือน ที่ประเมินด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (Developmental Surveillance and Promotion Manual: DSPM) ครั้งที่ 1 แล้วพบว่าต้องส่งต่อและเด็กอายุ 9, 18, 30, 42, 60 เดือนที่มาประเมินซ้ำ ด้วยคู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย: DSPM ครั้งที่ 2 แล้วยังพบมีพัฒนาการล่าช้าอย่างน้อย 1 ด้านขึ้นไป

ขั้นตอนที่ 8 : เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุ ผลตรวจล่าช้าหรือมีความผิดปกติอย่างชัดเจนส่งต่อทันที

## 7. คำนิยาม

7.1 เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กแรกเกิดจนถึงอายุ 5 ปี 11 เดือน 29 วัน

7.2 การคัดกรองพัฒนาการ หมายถึง ความครอบคลุมของการคัดกรองเด็กอายุ 9, 18, 30, 42 และ 60 เดือน ณ ช่วงเวลาที่มีการคัดกรองโดยเป็นเด็กในพื้นที่ (Type1: มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน ตัวอยู่จริงและ Type3 : ที่อาศัยอยู่ในเขต แต่ทะเบียนบ้านอยู่นอกเขต)

7.3 พัฒนาการสมวัย หมายถึง เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการโดยใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) แล้วผลการตรวจคัดกรอง ผ่านครบ 5 ด้าน ในการตรวจคัดกรองพัฒนาการครั้งแรก

รวมกับเด็กที่พบพัฒนาการสงสัยล่าช้าและได้รับการติดตามให้ได้รับการกระตุ้นพัฒนาการ และประเมินซ้ำแล้วผลการประเมิน ผ่านครบ 5 ด้านภายใน 30 วัน

- Gross motor (GM) หมายถึง พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว
- Fine Motor (FM) หมายถึง พัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กและสติปัญญา
- Receptive Language (RL) หมายถึง พัฒนาการด้านการเข้าใจภาษา
- Expressive Language (EL) หมายถึง พัฒนาการด้านการใช้ภาษา
- Personal and Social (PS) หมายถึง พัฒนาการด้านการช่วยเหลือตนเองและสังคม

7.4 พัฒนาการสงสัยล่าช้า หมายถึง เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการโดยใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) และ ผลการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุของเด็กในการประเมินพัฒนาการครั้งแรกผ่านไม่ครบ 5 ด้าน ทั้งเด็กที่ต้องแนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยภายใน 30 วัน (1B261) รวมกับเด็กที่สงสัยล่าช้า ส่งต่อทันที (1B262: เด็กที่พัฒนาการล่าช้า/ความผิดปกติอย่างชัดเจน)

7.5 พัฒนาการสงสัยล่าช้าได้รับการติดตาม หมายถึง เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการตามอายุของเด็กในการประเมินพัฒนาการครั้งแรกผ่านไม่ครบ 5 ด้าน เฉพาะกลุ่มที่แนะนำให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ส่งเสริมพัฒนาการตามวัยภายใน 30 วัน (1B261) แล้วติดตามกลับมาประเมินคัดกรองพัฒนาการครั้งที่ 2

7.6 เด็กพัฒนาการล่าช้า หมายถึง เด็กที่ได้รับการตรวจคัดกรองพัฒนาการโดยใช้คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย (DSPM) แล้วผลการตรวจคัดกรอง ไม่ผ่านครบ 5 ด้าน ในการตรวจคัดกรองพัฒนาการครั้งแรกและครั้งที่ 2 (1B202, 1B212, 1B222, 1B232, 1B242)